

## 21.

Katalog:

- zgradba
- motivika: ljubezenski in domovinski motivi
- Orfejev mit
- Magistrale (artizem, akrostih, zgradba)

Berilo1, str. 37

### FRANCE PREŠEREN: SONETNI VENEC

Napisal ga je sredi leta 1833, objavil pa v prilogi lista Illyrisches Blatt. Obliko Sonetnega venca je sprejel iz tradicije italijanskega pesništva, ki sega v 16. in 17. stoletje, ko so zlasti v Sieni gojili to umetelno variacijo sonetov. Vendar so bili sonetni venci redki, tudi v romantiki je bila ta oblika redka, tako da se umetniško sploh ni uveljavila in so jo omenjali samo teoretiki v svojih poetikah. Od tod jo je sprejel Prešeren in sicer v zelo dosledni in težki obliki z akrostihom v Magistralu.

#### Zgradba:

Zunanjo zgradbo Venca pesnik razvidno odkrije v prvem sonetu, ki ima dvodelno notranjo zgradbo. Iz kvartet razberemo, da je stvaritev namenjena Slovincem, spletena iz petnajstih sonetov, da je 15. sonet Magistrale (mojstrski sonet), "pesem trikrat peta", ki povezuje harmonijo vseh drugih štirinajstih. Tercini pa tako zgradbo utemeljujeta z izpovedjo, kako vse pesnikove misli izvirajo iz ene same, očitno globoke ljubezni; prav kjer "ponoči v spanju so zastale", se spet vzbudijo, ko se rodi nov dan, kot tudi vsi sonetje Venca izvirajo iz Magistrala in se vanj spet zlivajo. Nič pa v prvem sonetu še ne izvemo, kam, h komu ta velika ljubezen teži. A to je pesnik skril in razkril hkrati s posebnim pesniškim prijemom, ki mu pravimo akrostih.

#### Motivika: ljubezenski in domovinski motivi

V tem sonetnem ciklu je Prešeren združil zapleteno enoto tri glavne teme: idejo romantične ljubezni, idejo slovenstva in idejo poezije. Sledijo si v posebnem simetričnem redu: prva je glavna na začetku in na koncu cikla, druga v sredini, tretja ju povezuje. V celoto je vdolana tudi podoba slovenske zgodovine: preteklost je čas nekdanje sreče, svobode in časti, sedanjost je nesvobodna in nesrečna, prihodnost bo obnovila nekdanjo svobodno skupnost. Te ideje ponazarja s pomočjo prispodob iz zgodovine in mitov, zlasti z Orfejevim mitom.

Sonetni venec je zgrajen iz štirinajstih sonetov in Magistrala - toliko verzov ima tudi sonet. Sonet je sestavljen iz štirih kitic. V dveh kvartinah je 1. vsebinski del, v naslednjih dveh pa je 2. vsebinski del. Vsak venčni sonet je v sonet "razširjen verz ključnega petnajstega soneta".

#### 1. sonet:

Iz prvega soneta razberemo zgradbo Sonetnega venca in njegove ciklične mnogoternosti, ki je navdih vsem pesnikovim občutkom in mislim. Sonet je predvsem uvodna razlaga celote in napoved glavne teme.

#### 7. sonet: Orfejev mit:

Sonet predstavlja vstop v sklop sonetov, ki govorijo o narodu, o ljubezni do naroda in njihovi problematiki. S tematiko poezije se prepleta tematika ljubezni in naroda. Predstavi antičnega pesnika Orfeja, ki je imel čudežno moč petja. Ob njegovem petju se je prebudilo tudi mrtvo kamenje. Pesnik odkrije željo po domačem Orfeju in se z njim tudi enači. Pesnik si želi pesmi, ki bi bile kot Orfejeve, da bi z njo "srca vnel za čast dežele", potolažil razprtije med Slovenci in jih spet zedinil. V ospredju je Prešernovo domovinsko čustvo, njegova vroča domovinska ljubezen. Zavladal naj bi mir, da bi se lahko narod in kultura ponovno razvijala. (Motiv Orfeja ponazarja kultiviranje ljudstva.)

#### 8. sonet:

To je središčni sonet; vrh Sonetnega venca. Osmi sonet je pogled v slovensko zgodovino in išče utemeljitev, razlago za tako nesrečni slovenski položaj. Odgovor je jasen: razprtije in neenotnost so bile in so naša največja nesreča že od davnih časov sem. Izhod iz takega položaja: združitev, strnitev svojih sil, zedinjenje – misel, ki smo jo Slovenci prvič oblikovali šele v revolucionarnem letu 1848. Klic po Orfeju je še bolj izrazit kot v 7. sonetu. Pesnik upa, da se bo končno našel človek, ki bo končal narodove razprtije.

#### 15.sonet = magistrale:

Če je Magistrale tisti ključni sonet, iz katerega izvirajo in se vanj stekajo vsi drugi, potem bo mogoče v njem odkriti prvine vseh ključnih sporočil Venca, kakor tudi njegove slogovne značilnosti. Celoten Magistrale je posvečen Juliji, vendar pa v ospredju ni ljubezen. Poudaril je predvsem poezijo. Začetnice vsakega verza sestavljajo ime Primicovi Julji, to imenujemo akrostih (pesniška igrice, ki običajno odkrije posvetilo, največkrat ime človeka, ki mu je pesem posvečena). Preberemo ga tako, da strnemo prve črke vseh zaporednih verzov, v našem primeru ga lahko preberemo kar trikrat. Tako vemo, da je pesem Prešeren posvetil dekletu, meščanski lepotici, ki je globoko vznemirila njegovo življenje. V to ljubezen je dolgo upal in ji posvetil še cel niz drugih pesmi. Zadnja kitica pa vendar nakazuje, da bo v nadaljevanju pel tudi o domovini in svoji romantični veri v moč pesniške besede. Kot vidimo, se vse to skozi Venec naravno vsebinsko prepleta.

Sonetni venec je nedvomno najvišji artistski dosežek Prešernovega pesništva. V duhovnem pogledu pa je to pesnitev, v kateri sta združena osebno in nadoosebno (nacionalno) stremenje.